

VERSCHILLEN TUSSEN AANTALLEN IN DE ZOMER EN IN DE
WINTER GETELDE KNOBBELZWANEN (CYGNUS OLOR) IN NEDERLAND

Wim Ruitenbeek

In zijn onlangs verschenen artikel over de werkzaamheden van het I.W.R.B. constateert G.L. Atkinson Willes (1979) een opmerkelijk verschil tussen de aantallen knobbelzwanen die in Nederland voor zouden komen, en de bij internationale midwintertellingen vastgestelde aantallen. Hij noemt 15.000 - 20.000 Nederlandse knobbelzwanen volgens "verschillende nieuwe studies" tegenover nog geen 4000 als hoogste aantal getelde knobbelzwanen bij midwintertellingen. Aangezien onze knobbelzwanen standvogels zijn, lijken deze cijfers strijdig met elkaar. In dit artikel zal ik dit grote verschil proberen te verklaren.

De volgens Atkinson Willes in "verschillende nieuwe studies" genoemde aantallen van 15.000 - 20.000 Nederlandse knobbelzwanen, moeten op een misverstand berusten. In de literatuur over dit onderwerp heb ik de genoemde aantallen nergens kunnen vinden. Timmerman kwam in 1969 tot 1300 - 2500 broedparen. De eerste poging om het totale aantal knobbelzwanen te schatten (ook de niet-broeders) is kort geleden ondernomen door Renssen en Teixeira (zie elders in dit nummer). Zij komen tot een schatting van 11.500 - 12.500 exemplaren in de zomer, pulli niet meegerekend.

Omdat weinig bekend is over broedsukses en mortaliteit bij Nederlandse knobbelzwanen, valt niet nauwkeurig te zeggen hoe groot de populatie in januari zal zijn, als we de inmiddels volgroeide pulli meetellen. Het aantal zal hoger zijn dan in de zomer zonder pulli, maar het lijkt dubieus dat het zo hoog zal zijn als Atkinson Willes veronderstelt dat in Nederland verondersteld wordt.

Het door Atkinson Willes genoemde aantal van nog geen 4000 exemplaren bij midwintertellingen is inmiddels achter-

haald. Volgens de laatste gepubliceerde gegevens van midwintertellingen, die van 1978 (Van den Bergh, 1979), werden toen 6914 knobbelzwanen geteld.

Niettemin blijft er een flinke discrepantie tussen de bijna 7000 getelde vogels in januari 1978 en de 11.500 - 12.500 geschatte vogels in de zomers van de tweede helft van de jaren zeventig. Toch betekent dit niet dat laatstgenoemde schatting te hoog moet zijn. Waarschijnlijker is het dat dit verschil berust op te weinig getelde knobbelzwanen in januari.

Bij de midwintertellingen wordt niet geheel Nederland onderzocht. Wel worden de belangrijkste plekken waar waterwild zich concentreert geteld. De Nederlandse knobbelzwanen verschijnen in de winter echter weinig in grote groepen op dergelijke plaatsen (in tegenstelling tot de niet-broedende ruiers in de zomer). De grootste aantallen verblijven dan voornamelijk in kleine groepen van hooguit enkele tientallen exemplaren in dezelfde streken als waar ze ook broeden: vooral de lager gelegen agrarische en moerasgebieden van ons land. Daarbij komt nog dat met name de Nederlandse knobbelzwanen de gewoonte ontwikkeld hebben 's winters op grasland te fourageren. De meeste wintervogel-tellers bezoeken echter voornamelijk waterrijke gebieden. Zij zullen daarom veel van de in kleine groepjes verspreid in kleine sloten en op grasland verblijvende knobbelzwanen niet opmerken. Deze veronderstelling wordt bevestigd door een vrijwel evenredige toename van het aantal getelde knobbelzwanen bij een toename van het aantal getelde gebieden in de loop der jaren. Tabel 1 laat dat zien.

Het verspreidingspatroon van de knobbelzwaan in de winter in Nederland wijkt duidelijk af van dat in andere landen.

